

Nöropsikoloji Derneği

2021

MART

KISA ÇALIŞMA RAPORU

Çevrimiçi Sürüm

Türkiye'de Nöropsikolog Unvanının Yasal Çerçevesi ve Kullanımı

Hande Musullulu
S. Hakan Uzunlar
Hakan Yılmaz

NÖROPSİKOLOJİ DERNEĞİ - MART 2021

Türkiye'de Nöropsikolog Unvanının Yasal Çerçevesi ve Kullanımı

KISA ÇALIŞMA RAPORU

Meslek Çalışmaları Komisyonu

Hande MUSULLULU

S. Hakan UZUNLAR

Hakan YILMAZ

İstanbul 2021

[çevrimiçi sürüm]

Önsöz

Nöropsikoloji Derneği olarak amaçlarımızdan biri, nöropsikoloji biliminin teorik ve uygulama alanlarına yönelik çalışmalara öncülük etmek ve alanla ilgili ihtiyaç duyulan düzenleyici rolü oynamaktır. Derneğin kurulduğu günden bugüne kadar bizlere en çok yöneltilen sorulardan bazıları da “Nöropsikolog nasıl olunur?”, “Nöropsikolog olmak için nasıl bir eğitim almalıyım?” gibi sorulardır. Derneğimiz her ne kadar mesleki değil bilimsel bir Dernek olsa da üye profili açısından en çok sayıda üyemiz Psikologlardan oluşmaktadır. Üye profilimizin bu özelliği nedeniyle de nöropsikolojinin mesleki yönüne dönük çalışmalar yürütmek bizim açımızdan kaçınılmaz olmuştur.

Bu kısa çalışma raporunun amacı, ülkemizde mesleki bir unvan olarak “nöropsikolog” unvanının kullanımının yasal ve pratik çerçevesinin belirlenmesidir. Bu ve bunun gibi çalışmaların, alanın düzenlenmesinde önemli bir katkısı olacağını düşünmekteyiz. Böylece alanda ihtiyaç duyulan sistematik bir yapıya kavuşma yönündeki gayretlere yol gösterici olunabilir.

Dernek adına bu çalışmamızı yürüten Hande Musullulu, S. Hakan Uzunlar ve Hakan Yılmaz'a Yönetim Kurulumuz adına teşekkür eder, çalışmanın alana katkı sağlamasını umarız.

Sevgilerimle,

Prof. Dr. Öget Öktem Tanör

Nöropsikoloji Derneği

Yönetim Kurulu Başkanı

Nöropsikoloji Derneği **Meslek Çalışmaları Komisyonu** tarafından hazırlanan **Kısa Çalışma Raporu**'dur.

Çalışmanın Amacı

Nöropsikolog unvanının kullanımındaki belirsizlikler ve yasal olarak tanımlanması gerekliliği neticesinde mevcut durumu ortaya koyacak ve yol gösterici olacak bir çalışma amaçlanmıştır. Bu amaçlarla yapılmış bu çalışma kısa bir rapor niteliğindedir. Hem kapsamın genişliği hem de zaman açısından kısıtlılık çalışmanın kısa tutulmasına neden olmuştur. Yine de genel bir çerçeve çizmesi açısından bundan sonraki çalışmalar için rehber olabilecek nitelikte olduğunu düşünmekteyiz.

Nöropsikolog kimdir? Nasıl nöropsikolog olunur? Yasal hakları nelerdir? gibi sıklıkla karşımıza çıkan sorulara bir cevap ve rehber olma açısından çalışmada elde edilen bilgiler aşağıda sunulmuştur.

Eksikliklerin ve kusurlarının farkında olduğumuz bu rapor için eleştirilerinizi ve katkılarınızı bekliyoruz. Bu konuda bize yazmak isterseniz Dernek mail adresimize e-posta gönderebilirsiniz. — Bunun — için — şimdiden — teşekkürlerimizi — sunuyoruz.

Yapılandırılmış bir alan ve yasalarla tanımlanmış mesleki bir gelecek dileklerimizle.

Nöropsikoloji Derneği

Meslek Çalışmaları Komisyonu

bilgi@noropsikoloji.org

**'Nöropsikolog kimdir?
Nasıl nöropsikolog
olunur? Yasal hakları
nelerdir? gibi sıklıkla
karşımıza çıkan
sorulara bir cevap ve
rehber olma açısından
çalışmada elde edilen
bilgiler aşağıda
sunulmuştur.'**

Giriş

Nöropsikoloji Teriminin Kökeni

Nöropsikoloji terimi ilk olarak 20. yüzyılın başlarında Kanadalı doktor William Osler tarafından yazılan bir tıp kitabında kullanıldı. Onu takiben Kanadalı Psikolog Donald Olding Hebb'in 1949 yılında yayınladığı kitabında, '*The Organization of Behavior: A Neuropsychology Theory*' içinde bir alt başlık olarak yer aldı. Ancak her iki yazar da kullandıkları bu terimi kavramsal olarak açıklamaya yönelik herhangi bir girişimde bulunmadı.^{1,2}

1974 yılında Meier yayınlanan makalesinde nöropsikolojiyi "beyin-davranış ilişkilerini araştıran bilim" olarak tanımladı. Kolb ve Whishaw'ın '*Fundamentals of Human Neuropsychology*' (1980) ve Lezak'ın '*Neuropsychological Assessment*' (1983) adlı kitaplarının ilk baskılarıyla birlikte de nöropsikolojinin parametreleri ortaya çıkmaya başlamış oldu.²

Psikolojinin Bir Alt Alanı Olarak Nöropsikoloji

Kolb ve Whishaw'a göre beyin işlevleri ile davranış arasındaki ilişkiyi inceleyen bir bilim dalı olan nöropsikoloji, psikolojinin bir alt alanıdır.³

Nöropsikoloji, psikolojik süreçler ile beyin yapıları ve sistemleri arasındaki ilişkiyi inceler, beyin faaliyetlerinin gözlenebilir ve ölçülebilir davranışlardaki çıktısını anlamaya ve açıklamaya çalışır.

Nöropsikoloji temelde klinik ve deneysel olmak üzere iki dala ayrılır. Ancak bu iki dal arasına zaman içinde Kognitif Nöropsikoloji de dâhil olmuştur. Klinik nöropsikoloji ve deneysel nöropsikoloji arasındaki temel fark birinin anormal üzerinde çalışırken diğersinin normal üzerinde çalışmasıdır.² Bazı kaynaklar ise nöropsikolojiyi, klinik ve kognitif olmak üzere iki dala ayırmaktadır.⁴

Klinik Nöropsikoloji'de, beyin hasarlarının ya da hastalıklarının psikolojik süreçler üzerindeki etkisi incelenirken Deneysel Nöropsikoloji'de, beyin hasarı olmayan normal bireylerde çeşitli şartların psikolojik süreçler üzerindeki etkisi incelenir.² Ancak yine de Deneysel Nöropsikoloji'de normal popülasyonun yanı sıra hasta gruplarla da çalışmalar yapılır. Örneğin; Parkinson tanısı almış kişilerde, izleme çalışmalarıyla, MR'da beyin hacmi ile Parkinson demansı belirtileri (nöropsikolojik testlerle tipik Parkinson demansı bulguları izlenerek) arasındaki ilişki araştırılabilir.

Klinik Nöropsikoloji öncelikli olarak nöropsikoloji bilgisinin kliniğe uyarlandığı uygulamalı bir alandır. Başlıca kullandığı araçlar nöropsikolojik testler, test bataryaları ve rehabilitasyon çalışmalarıdır. Bu yönüyle de genellikle Klinik Psikoloji'nin bir alt alanı olarak kabul görür.²

Klinik Nöropsikoloji'de, nörolog ve psikiyatrist gibi hekimlerden gelecek ayırt edici tanıya yönelik sorular, yukarıda sözü edilen gözlemlene ve ölçme yöntemleri kullanılarak cevaplanmaya çalışılır. Bu yönüyle Klinik Nöropsikoloji, **'tanı'**ya yönelik (tıpkı Beyin Görüntüleme Yöntemleri gibi) yardımcı bir yöntemdir.⁵

APA Klinik Nöropsikoloji'yi şöyle tanımlamaktadır: *"Klinik nöropsikoloji, klinik psikoloji içinde, beyin ve davranış arasındaki ilişkileri anlamaya adanmış bir uzmanlık alanıdır, özellikle bu bilgiler beyin bozukluğunun teşhisine, bilişsel ve davranışsal işleyişin değerlendirilmesine ve etkili tedavinin planlanmasına uygulanabilir".*⁶ Ayrıca Amerikan Klinik Nöropsikoloji Akademisi Klinik Nöropsikolojiyi, Yetişkin Nöropsikolojisi ve Pediatrik Nöropsikoloji olarak ikiye ayırmaktadır.⁷

Klinik Nöropsikoloji'de, nörolog ve psikiyatrist gibi hekimlerden gelecek ayırt edici tanıya yönelik sorular, yukarıda sözü edilen gözlemlene ve ölçme yöntemleri kullanılarak cevaplanmaya çalışılır.

Bu yönüyle Klinik Nöropsikoloji, **'tanı'**ya yönelik (tıpkı Beyin Görüntüleme Yöntemleri gibi) yardımcı bir yöntemdir.

Amerika örneğinde görüldüğü gibi nöropsikoloji ve özellikle klinik nöropsikoloji alanının düzenlenmesi için özel sistemler oluşturulmuştur. Buradaki amaç *Klinik Nöropsikoloji'de Uzmanlık Eğitimi ve Öğretimi Üzerine Houston Konferansı Politika Beyanı*'nda da belirtildiği üzere klinik nöropsikolojide arzu edilen, **bütünleşmiş bir uzmanlık eğitimi modelini** geliştirmektir.

Kognitif Nöropsikoloji'de ise psikolojik süreçlerdeki bozulma yine psikolojik düzeyde ve bilgi-işlem süreçlerindeki bozulmalar açısından değerlendirilir. Bu yönüyle kognitif nöropsikoloji, klinik ve deneysel nöropsikolojinin aksine beyne, anatomik ve fizyolojik temelli bir referansta bulunmak zorunda değildir.²

Klinik Nöropsikoloji ve Klinik Nöropsikolog

Klinik nöropsikoloji, Amerikan Psikoloji Derneği (APA) ve Kanada Psikoloji Derneği (CPA) tarafından resmi olarak tanınan bir uzmanlık alanıdır⁷ ve APA'nın **Mesleki Psikolojide Uzmanlıkların ve Yeterliliklerin Tanınması Komisyonu (CRSPPP)** tarafından profesyonel bir meslek alanı olarak kabul görmektedir. APA ve Amerikan Klinik Nöropsikoloji Akademisi (AACN) meslek standartlarını oluşturmak için işbirliği yapmaktadır.

AACN üyelerinin oluşturduğu Amerikan Profesyonel Psikoloji Kurulu (American Board of Professional Psychology -ABPP), bir uzmanlık kurulu olan Amerikan Klinik Nöropsikoloji Kurulu'na (American Board of Clinical Neuropsychology-ABCN) Klinik Nöropsikoloji uzmanlığındaki yeterlilik sınavının uygulanması sorumluluğunu vererek alanın yetkinliğinin düzenlenmesini sağlamıştır.

Amerika örneğinde görüldüğü gibi nöropsikoloji ve özellikle klinik nöropsikoloji alanının düzenlenmesi için özel sistemler oluşturulmuştur. Buradaki amaç *Klinik Nöropsikoloji'de Uzmanlık Eğitimi ve Öğretimi Üzerine Houston Konferansı Politika Beyanı*'nda da belirtildiği üzere klinik nöropsikolojide arzu edilen, **bütünleşmiş bir uzmanlık eğitimi modelini** geliştirmek içindir.⁸

Klinik Nöropsikolog Olarak Çalışmak için Neler Yapılmalıdır?

Avrupa Örnekleri

Klinik Nöropsikolog olarak çalışmak üzere üç ülkeden örnek:

İspanya: İspanya'da Resmi Psikologlar Koleji (Colegio Oficial de Psicólogos-COP)'ne göre, bir nöropsikolog olarak akreditasyon almak için temel gereksinimler şunlardır:

- Psikoloji alanında lisans veya dereceye sahip olmak
- Nöropsikoloji alanında en az 500 saatlik belirli bir lisansüstü teorik eğitimi tamamlamak.
- 4.000 pratik saate veya 4 yıla eşdeğer profesyonel bir deneyime sahip olmak.

Finlandiya: Nöropsikoloji alanında master programı tamamlamış olmak.

Norveç: Klinik nöropsikoloji kursları Norveç'teki dört üniversitede verilmektedir. Klinik Nöropsikoloji, Norveç Psikoloji Derneği tarafından yönetilen ve Norveç Sağlık Bakanlığı tarafından onaylanan klinik psikoloji uzmanlığı içinde yer alan bir alt uzmanlık alanıdır.¹⁰

Türkiye'deki Mevcut Durum

Ülkemizde meslek yüksekokulları ve mühendislik mezunları haricinde diplomalarda unvan yazılmamaktadır. Bu karar Üniversitelerarası Kurul Başkanlığı'nın diplomalara unvan yazılmaması konusundaki önerisi doğrultusunda 03/06/2005 tarihli Yükseköğretim Genel Kurul toplantısında görüşülmüş ve 2547 sayılı Kanun'un 2880 sayılı Kanun'la değişik 43/b maddesi uyarınca, 2005-2006 eğitim-öğretim

yılından itibaren uygulanmak üzere diplomalara unvan yazılmaması, sadece öğrenim görülen program adının ve derecesinin belirtilmesi uygun görülmüştür.¹¹ Ancak 15/09/1988 tarihli Yükseköğretim Yürütme Kurulu toplantısında 2547 sayılı Kanun'un 2880 sayılı Kanun'la değişik 43/b maddesi uyarınca, Edebiyat veya Fen-Edebiyat Fakültelerinin Psikoloji Programından mezun olanların "Psikolog" unvanı kullanmasının uygun olduğuna karar verildiği için Psikoloji Lisans mezunları "Psikolog" unvanını kullanmaktadırlar.¹²

Diplomalarda unvan yer almadığı için mesleki unvanların Yükseköğretim Yürütme Kurulu'nun aldığı kararlar ve yönetmeliklerle yapıldığı görülmektedir. "Nöropsikolog" unvanı için Resmi Gazete ve T.B.M.M. tutanakları dâhil edilerek yapılan unvan taramasında herhangi bir çıktı alınamamıştır ve ulaşılabilen resmi belgelerde bu unvan ve çalışma kapsamı ile ilgili bir tanımlama bulunamamıştır.

Bakanlıklara yapılan atamalarda yalnızca "Psikolog" unvanı ile bu kadrolara atama yapılmaktadır ve kadroya özel şartlar dışında "4 yıllık Psikoloji Bölümü Lisans mezunu olmak" şartı aranmaktadır.

Mesleki Yeterlilik Kurumu'nun (MYK) Türkiye Meslek Sınıflama Sistemi'nde (TMMS)¹³ "Psikologlar" başlığı altında yer alan ancak TÜİK Uluslararası Standart Meslek Sınıflaması (ISCO-08) sistemlerinde tanımlanmayan mesleki alt alanlar; Psikolog (Genel), Klinik Psikolog, Adli Psikolog, Trafik Psikoloğu, Spor Psikoloğu, Gelişim Psikoloğu, Psikolog (Aile Mahkemeleri), Psikolog (Çocuk Mahkemeleri), Psikolog (Huzurevleri ve Yaşlı Bakım Evleri), Psikolog (Kreş Ve Gündüz Bakımevleri), Psikolog (Özel Eğitim Okulları), Psikolog (Okul Öncesi Eğitim), Psikolog (Diyaliz Merkezleri), Psikoterapist, Eğitim Psikoloğu ve Organizasyon Psikoloğu'dur. Nöropsikolog bunlar arasında yer almamaktadır.

Bu mesleklerden Adli Psikolog, Trafik Psikoloğu, Spor Psikoloğu ve Gelişim Psikoloğu ise "Yeni İş ve Meslek Unvanı Önerisi" gerektirdiği belirtilerek eklenmiştir.

Türkiye’de mesleki standardizasyonların yapılabilmesi için referans olma amacıyla kurulan Mesleki Yeterlilik Kurumu ve sınıflama sistemlerinin, teknikerlik türü mavi yaka meslekler dışında henüz pratikte bir yetkisi ve kanuni bağlayıcılığı yoktur. "MYK Mesleki Yeterlilik Belgesi Zorunluluğu" daha çok teknikerlik türü alanlar için bulunmaktadır.

Sağlık Bakanlığınca yalnızca Psikolog ve Klinik_ unvanları çıkarılan yönetmeliklerle tanımlanmıştır.

"Nöropsikoloji uygulamaları" resmi kayıtlarda ek kararlar hariç üç belgede geçmektedir:

1. Girişimsel İşlemler Yönergesi’nde yer alan Girişimsel İşlemler Listesi’nde, Sinir Sistemi başlığı altında bulunan Psikiyatrik Çalışmalar alt başlığında "Nöropsikolojik test bataryası" adıyla "702.660-702.810 arası çalışmalar Psikiyatri ve çocuk psikiyatrisi kliniklerince veya çocuk nörologları ve psikologlar tarafından yapıldığında faturalanabilir."¹⁴ koşulu yer alırken yeni yönergede "psikologlar" ibaresi kaldırılmıştır.¹⁵

2. "Türk Silahlı Kuvvetleri Sağlık Yeteneği Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik"te, "Organik nedenlere bağlı ruhsal bozukluklar" ve "Kronik primer insomnia"nın koşulları belirtilirken "nöropsikolojik test"¹⁶ ibaresi kullanılmaktadır ancak kim tarafından yapılabileceği belli değildir. Pratikte psikologlarca yapılmaktadır ancak yeni yönetmeliklerde bu ibareler de kaldırılmıştır.¹⁷

3. Sağlık Bakanlığı Sağlık Meslek Mensupları ile Sağlık Hizmetlerinde Çalışan Diğer Meslek Mensuplarının İş ve Görev Tanımlarına Dair Yönetmelik’e göre Klinik Psikolog tanımında, "nöropsikolojik testler"i yapabildiği maddesi yer almaktadır. Psikolog tanımında ise yer almamaktadır.¹⁸

Nöropsikolog Unvanının Sahadaki Kullanımı

Yasal bir çerçevede tanımlanmadığı için unvan olarak sahada kullanımı engelleyecek bir durum söz konusu olmadığı gibi pratik uygulamada psikoloğun yoğunlaştığı çalışma alanını gösteren bir kullanım biçimi söz konusudur.

SONUÇ

Nöropsikoloji, psikolojinin bir alt alanıdır. Uygulama alanında ise klinik psikolojinin bir alt alanı olan **klinik nöropsikoloji** bulunmaktadır. Mesleki örgütlenme içerisinde bu alt alanın uygulayıcısı olarak **“klinik nöropsikolog”** meslek unvanının ele alınması ve tanımlanmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

Uygulama birliğinin sağlanması, etik kurallarının oluşturulması ve en önemlisi mesleki yeterlilik ve ihlaller açısından denetlenebilmesi için yasal zemin önemlidir. Diğer bir yandan eğitim kalitesinin ve standartlarının asgari düzeyde bir model çerçevesine oturtulabilmesi, alanının gelişimi ve hizmet sunumunun ihtiyacı karşılayabilmesi için hayatidir. Böylece **bütünleşmiş bir uzmanlık eğitimi modelini** ortaya koymak mümkün olabilecektir.

Özellikle yaşlanan nüfusla birlikte bu alanda hizmet vermeye başlayan kurumların sayısındaki artışa paralel olarak uzmanlık ihtiyacı da (tanı, takip, rehabilitasyon v.b.) her geçen gün artmakta ancak bu uzmanlığı sağlayacak eğitim modeli ve alt yapı maalesef sınırlı kalmaktadır. Yasal olarak böyle bir uzmanlık alanının kabul edilmesi bu alandaki çalışmaları yoğunlaştıracaktır.

Yasal düzenleme olmadığında eğitimin ve eğiticilerin niteliklerini belirleyebilecek ve uzmanlıklar için yetkilendirme ve denetleme yapma imkânı sağlayacak mekanizmalar da oluşturulamamaktadır. Belirli kriterlerin

oluşturulması ve geliştirilmesi için yasal düzenleme bir zemin oluşturma imkânı verecektir. Yasanın yokluğunda düzenleyici rolü sağlayacak bir zemin oluşturulamadığından alanın ihtiyacına cevap verecek standartların oluşturulması ve uzmanlık bilgisinin yaygınlaştırılması da sağlanamayacaktır. Denetimden uzak, standartları olmayan ve ihtiyacı karşılamayan bir düzensizlik varlığını sürdürmeye devam edecektir.

Bu amaçlarla bir an önce Psikologluk Meslek Yasası'nın çıkarılması ve bu yasa içinde "klinik nöropsikolog" unvanının tanınması, bu unvanın nasıl alınabileceği ve kullanılacağı ile ilgili kuralların oluşturulması önem arz etmektedir.

Sonuç olarak "klinik nöropsikolog" unvanı için mesleki standartların hazırlanarak Mesleki Yeterlilik Kurumu ile Sağlık Bakanlığı Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü Sağlık Meslekleri Dairesi Başkanlığı'na bu konuda görüş verilmesi ve alanla ilgili faaliyet gösteren diğer sivil toplum örgütleri ile işbirliği içinde yasa yapıcılarla birlikte çalışılması önerilmektedir.

Kaynaklar:

1. Bruce, D. (1985). On the origin of the term "neuropsychology." *Neuropsychologia*, 23(6), 813-814.
2. Beaumont, J. G.(2008). *Introduction to Neuropsychology*, Second Edition. New York: The Guilford Press.
3. Kolb, B., and Whishaw, I. Q. (2015). *Fundamentals of Human Neuropsychology*, 7th Edition. New York: Worth Publishers.
4. Stirling J., and Elliott R. (2010). *Introducing Neuropsychology*, Second Edition. New York. Psychology Press.
5. Lezak, M. D., Howieson, D. B., Bigler, E. D., & Tranel, D. (2012). *Neuropsychological Assessment* (5th ed.). New York, NY: Oxford University Press., s:33-49.
6. <https://www.apa.org/ed/graduate/specialize/neuropsychology> [Erişim Tarihi: 12.01.2021].
7. <https://theaacn.org/about-board-certification> [Erişim Tarihi: 12.01.2021].
8. "The Houston conference on specialty education and training in Clinical Neuropsychology: Policy statement". Houston Neuropsychological Society. https://psych.utah.edu/_resources/documents/graduate/houston-conference.pdf [Erişim Tarihi: 12.01.2021].

9. Hokkanen L, Lettner S.,Barbosa F., Constantinou M., Harper L., Kasten E., Mondini S., Persson B., VarakoN. &HessenE. (2019).*Training models and status of clinicalneuropsychologists inEurope: Results of a survey on 30 countries*, The ClinicalNeuropsychologist, 33:1, 32-56, DOI:10.1080/13854046.2018.1484169
10. <http://www.nevropsyk.org/foreningen/om-nnf/The-Norwegian-Neuropsychological-Society>. [Erişim Tarihi: 12.01.2021].
11. https://www.yok.gov.tr/Documents/Kurumsal/egitim_ogretim_dairesi/Meslek-Yuksekokullari/ilan_edilecek_hali_tekniker_unvani_alan_programlar_..pdf [Erişim Tarihi: 23.01.2021]
12. <https://www.psikolog.org.tr/tr/files/folder/psikolog-unvani-kullanimi-hk-x566.pdf> [Erişim Tarihi: 23.01.2021]
13. Türkiye Meslek Sınıflama Sistemi, <http://link.myk.gov.tr/url/090120/TMSS.rar>[Erişim Tarihi: 23.01.2021]
14. <https://www.ttb.org.tr/mevzuat/images/stories/2709girisimselyonergerge.pdf> [Erişim Tarihi: 23.01.2021]
15. <https://khgmekodemedb.saglik.gov.tr/TR,64878/yeni-tibbi-islemler-yonergesi-yayimlandi.htm> [Erişim Tarihi: 23.01.2021]
16. https://www.tsk.tr/Content/pdf/insan_kaynaklari/TSK-Saglik-Yetenegi-Yonetmeligi.pdf [Erişim Tarihi: 23.01.2021]
17. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/11/20161111-26.pdf> [Erişim Tarihi: 23.01.2021]
18. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/05/20140522-14.htm>[Erişim Tarihi: 23.01.2021]

2021
MART

NÖROPSİKOLOJİ DERNEĞİ

bilgi@noropsikoloji.org

www.noropsikoloji.org